РЕЦЕНЗИЯ

от ……д-р Райна Димитрова Гаврилова, професор, Софийски университет «Св. Климент Охридски», Философски факултет, специалност Културология

на материалите, представени за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“ в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

по: област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата (Науки за културата – Историческа антропология на политическата култура).

В конкурса за „професор“, обявен в Държавен вестник, бр. 39/02.05.2023 и в интернет-страницата на Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) за нуждите на катедра Етнология към Философско-исторически факултет като кандидат участва ДОБРИНКА ДРАГИЕВА ПАРУШЕВА от катедра Етнология.

1. Общо представяне на получените материали

Със заповед № РД-21-1601 от 31.07.2023 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на научното жури на конкурс за заемане на академичната длъжност **„професор“** в ПУ по област на висше образование образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата (Науки за културата – Историческа антропология на политическата култура), обявен за нуждите на катедра Етнология към Философско-Исторически факултет.

За участие в обявения конкурс е подал документи **единствен кандидат:** доцент д-р Добринка Драгиева Парушева, катедра Етнология, Философско-Исторически факултет, ПУ.

Представеният от Добринка Парушева комплект материали на електронен и хартиен носител **е** в съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на ПУ, и включва следните документи: Молба, Заповед за жури, Europass CV, Справка за минималните изисквания, 13 публикации, Общ списък на публикациите и Списък на публикациите за участие в конкурса, Документи за учебната работа, Документи за научноизследователска дейност.

Кандидатът Добринка Парушева е приложила общо 13 научни труда, от които 12 студии и статии (6 на чужд език) и една монография. Приемат се за рецензиране 13 научни труда. Не се рецензират, но се отчитат при крайната оценка 20 научни труда и 15 рецензии и отзиви извън проблематиката на конкурса.

2. Кратки биографични данни (на кандидата/ите)

Добринка Парушева е магистър по история (специализация по история на Византия и балканските народи) от Историческия факултет на СУ "Св. Климент Охридски" и доктор (кандидат на историческите науки) от Институт за балканистика при БАН. От 1990 г. е главен асистент в Института за балканистика на БАН и хоноруван преподавател в Софийския и Пловдивския университети. От 2009 г. е доцент по нова и най-нова обща история в Института за балканистика и доцент по теория и история на културата в катедра Етнология, ФИФ, ПУ „Паисий Хилендарски". Владее английски, немски, френски, руски и румънски езици.

3. Обща характеристика на дейността на кандидатката

Оценка на учебно-педагогическа дейност и подготовка на кандидата

Учебно-педагогическата биография на Добринка е атестация за учен, сериозно ангажиран с подготовката на студентите. Нейната подготовка и изследователска работа в две различни, но свързани дисциплини – история и културология – ѝ е дало възможност през годините да подготви и предложи разнообразни курсове, както за бакалаври, така и за магистри, включително и три на английски език (отразени в приложената справка). Тя е била гост-лектор в четири различни чуждестранни университета. Под нейно ръководство са работили шест докторанта, двама от които, след успешна защита, са понастоящем нейни колеги. От 2012 г. насам е била научен ръководител на седем бакалавърски и магистърски тѐзи.

Оценка на научната и научно-приложна дейност на кандидата

Изследователската и научно приложната дейност на Добринка Парушева е впечатляваща. На първо място, следва да се отбележи монографичния труд, представен за този конкурс *„Долу правителството! Да живее карикатурата!" политика, култура и карикатура в България в началото на XX век.* УИ „Паисий Хилендарски": Пловдив, 2023 (265 с.) В този труд авторката си поставя за цел да изследва „мястото и ролята на карикатурата в оформянето на политическата култура на българите в началото на 20 век" (с. 6), но още от началото става ясно, че това, което я занимава, е връзката политика-култура. Линията на разсъждение е ясно очертана и убедително защитена. Дискусията на няколкото основни понятия и техните взаимоотношения, които организират материала – изображение и образ, политическа култура и

култура, въобразено и комуникирано и пр. – стъпва върху отлично познаване както на класическите, така и на новите работи по темата. Изложението е оформено в две глави, които се опитват да видят отражението на една променлива, свързана с политическото – войните 1912-1918 година, – за да констатират, че ако на повърхността на сюжетите, темите и лозунгите кипи буря, то в дълбините на политическата култура въздействието им е по-слабо. При изследване на сюжетите, образите и посланията се оказва, че карикатурата като визуална материализация на политическото въображаемо е много по-свързана със социалноикономическите (включително демографски) особености на обществото, отколкото със злободневието, което присъства на повърхността. Собствените изследвания на авторката са очертали подстъпите към по-едрите макар и внимателно формулирани заключения за характера на политическата култура в България.

Трябва да се отбележат няколко други достойнства на работата. На първо място, отличното познаване на фактите, феномените и личностите на политическата история на България, което предотвратява самоцелните спекулации или чисто иконологичния изолационизъм. На второ място, богатството на емпиричната основа – словесна и визуална. Предложеният илюстративен материал е не само илюстрация, а канавата на изследването. С една дума, намирам работата за приносна на няколко нива: като метод за изследване на историята и културата чрез визуалната култура, интерпретирана в нейната цялост; като нов и много по-цялостен поглед към авторите с техния багаж; като многостранно изследване на външна среда, оказваща натиск; като дълбочинен анализ на езиците на карикатурата; като реалистична интерпретация на тежестта и ролята на аудиторията (аудиториите).

Монографията синтезира и увенчава поредица от предходни изследвания, които се проследяват в предложените за участие в конкурса 12 публикации. Поне пет от тях са по-скоро студии с 20 и повече страници, а шест са публикувани на английски език. Четири от тях са в индексирани научни издания и едно – в реферирано. Статията *"We Are All Members of the Same Club": Bulgarian Political Elite and Their Networks in Early 20th Century* (2012) реконструира създаването и функционирането на неформалните мрежи на българския политически елит на основата на архивни материали и дневници. Това е първото известно ми изследване на тази тема и с тези данни и поставя началото на сериозно историческо проучване на формиращата се политическа култура в България. *Bulgarians Gazing at the Balkans: Neighboring People in Bulgarian Political Caricature at the Beginning of the Twentieth Century* (2013) маркира началото на нейния интерес към един от езиците на модерната политическа култура – карикатурата – в перспектива различна и нова спрямо съществуващите изследвания, като тематичният фокус е представянето на Другия – съседните държави на България: линия която намира завършека си

във втора глава на коментирания по-горе монографичен текст. Статията *Family Matters: Using Social Capital for Political Ends in the Nineteenth Century Balkans* (2013) изследва друга тема, присъстваща трайно в политическото въображаемо, но изследвана в този текст през семейните мрежи, които излъчват политическия елит. Намирам за приносна най-вече сравнителната перспектива, която позволява да се открои идиосинкретичното на фона на генеричните особености на Югоизточна Европа. *„Всичките са маскари!“ Политика, култура и карикатура* (2015) е първата формулировка на оста за изследване политика-култура-визуални репрезентации и предложената там интерпретация на материалите от началото на 20 век са ядрото, около което се оформят по-късните изследвания. *Патрони и клиенти. Български примери и балкански паралели от края на XIX и началото на XX век* (2017) е третата статия, посветена на формирането на политическата култура в България (в смисъла, възприет от авторката в нейната монография) и се занимава с явление старо като демокрацията – клиентелизма. Тема, забелязана отдавна от художествената литература, но не и от традиционната историопис, която хвърля дълги сенки и до съвременността. В *In the Mirror of Satire: The End of World War I in Bulgarian Caricatures*. (2019) откриваме надграждане на темата за другостта като обект на карикатурите и дискусия на въпроса доколко войната повлиява на стереотипите, откривани у авторите и публиката на карикатурите. *Описание на образите – образи на описанието* (2019) свързва тѐзите и дискусиите на антропологията с визуалните репрезентации, включително и появилия се по аналогия с литературния и културния обрати pictorial turn. Статията (всъщност предговор към тематичен брой на списание „Българска етнология“, на който Добринка Парушева е съставител) маркира важен жалон в еволюцията на хуманитарните и социалните науки в България. Отличното познаване на класическите текстове намира приложение в свързването на задачите на антрополога/етнолога в България със съвременната наука и в размиването на увереностите на описателството и господството на свидетелствата. Както подсказва заглавието, статията *Визуални представи за Първата световна война в българското списание Илюстрация Светлина* (2019), *Uprisings, Revolutions and Wars: Visual Representations in Bulgarian Illustrated Press at the End of the Nineteenth and Early Twentieth Century* (2020) и *Руско-японската война от началото на XX век: визуални репрезентации в българската преса* (2023) са стъпки към реконструиране на националното въобразено политическо в годините на значителни политически трусове. Анализът на материалите и интерпретирането им като коментари и най-вече проявления на формиращата се политическа култура в България са приносни и нямат прецеденти в политологичните изследвания – най-вече в тези, произведени от „чисти“ историци.

Модерният град на Балканите: посоки и перспективи на проучванията (2021) е свидетелство за друга трайна тема в изследователския интерес на Добринка Парушева, която не беше коментирана досега, доколкото не е свързана с темата на конкурса. Става въпрос за всекидневния живот и култура и то в рамките на модерния град. Статията е историографска и предлага един от най-проникновените съвременни анализи на градската история на Балканите. Cities along the Route: Plovdiv Becoming Modern at the End of the Nineteenth Century (2021) е насочена към формирането на модерния град през модерната комуникация.

За целите на тази рецензия трябва непременно да се коментира и научната продукция на Добринка Парушева, която не е по темата на конкурса, но очертава академичния профил на кандидатката. След хабилитацията си през 2009 г. тя е публикувала 22 статии и студии, от които 10 на чужд език и една в индексирано издание. Темите на статиите са от социалната история на България: мрежи и общности, наследство и идентичност, градове и живеене в тях. В същия период е публикувала 15 рецензии и отзиви. Участвала е с доклади в 35 международни научни форума и 13 национални. Взела е участие в 7 национални научно-изследователски и приложни проекта и в два е била ръководител, както и в пет международни. Член е на редколегията на две български научни списания и две международни. Била е член на жури в 22 конкурса за придобиване на научни степени и длъжности.

Кандидатката е представила списък със следните забелязани цитирания: 22 цитирания на монографията *Правителственият елит на Румъния и България, втората половина на XIX и началото на XX век* в периода след 2009 година, от които четири в чуждоезични индексирани периодични издания, две в дисертации и останалите в монографии и сборници. 12 от цитатите са в чуждоезични издания. В списъка присъстват цитати на 25 различни статии и студии на Добринка Парушева с общо 118 позовавания, което е свидетелство за мястото на нейните изследвания и публикации в съвременната българска хуманитаристика.

Количествените показатели в представената от кандидатката справка показват следното:

- Показател А – 50 точки при минимално изискване 50
- Показател В – 100 точки при минимално изискване 100
- Показатели Г.6 – 90 точки; Г.7 – 30 точки; Г.8 – 120 точки или общо 240 точки при минимално изискване 200
- Показатели Д.11 – 45 точки; Д.12 - 80 точки; Д.13 – 15 точки или общо 140 точки при минимално изискване 100 точки
- Показател Е.15 – 80 точки; Е.17 – 20 точки; Е.18 – 30 точки или общо 130 точки при минимално изискване 100 точки.

Прегледът на представените документи и публикации потвърждава коректността на справката. Добринка Парушева надхвърля минималните национални изисквания на Закона за развитие на академичния състав и Правилника на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ за присъждане на академичната длъжност професор.

4. Оценка на личния принос на кандидата/ите

Представените публикации и списъци на публикации показват, че както обема, така и достойнствата на текстовете са дело лично и единствено на Добринка Парушева. Тя е единствен автор на представените за рецензиране 13 произведения. От общия списък на публикациите се установява, че 4 от 22 публикации по други теми и след 2009 г. са в съавторство, като това е ясно указано.

5.Критични забележки и препоръки

Нямам критични бележки към кандидатката. Като пристрастна към Историческата антропология мисля, че едно продължение на изследванията върху политическата култура след Втората световна война (а и до днес) би било много полезно. Много от наблюденията и интерпретациите на Добринка биха могли да бъдат огледани в контекста на още по-едрите катаклизми на Втората световна война и комунистическия режим в България.

6. Лични впечатления

Познавам лично Добринка от много години и имам впечатления от нейното участие в академични събития, в журита и от неформално общуване. На първо място искам да отбележа нейната базова почтеност и принципност, които не бива да се пропускат при нейната неизменна учтивост, спокойствие и чувство за хумор. В отношенията си с колегите е коректна и конструктивна. Нямам съмнения, че тези качества се проявяват и в отношенията ѝ със студентите.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Документите и материалите, представени от Добринка Парушева **отговарят на всички** изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Правилника за присъждане на научни степени и длъжности на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Кандидатката в конкурса **е** представил **значителен и достатъчен** брой научни трудове, публикувани след материалите, използвани при защитата на ОНС „доктор“ и присъждането на академичната длъжност доцент. Справките за публикации близки до темата на конкурса, но несвързани с него показва висока продуктивност и високи стандарти. В работите

на кандидатката има оригинални научни и приложни приноси в областта на историческата политология (мой неологизъм) и историческата антропология, както и на чистата политическа история. Те са получили международно признание, като представителна част от тях са публикувани в списания и научни сборници, издадени от международни академични издателства и са представени на редица международни и национални форуми. Теоретичните разработки, най-вече в последния по дата монографичен труд, имат потенциал да информират съвременните политологични дискусии и практики. Списъкът на предлаганите курсове показва, че изследователската работа на кандидатката намира приложение, методологическо и емпирично и в преподаването ѝ. Научната и преподавателската квалификация на Добринка Парушева **е несъмнена**.

Постигнатите от Добринка Парушева резултати в учебната и научно-изследователската дейност, **напълно** съответстват на минималните национални и допълнителните изисквания, приети от Пловдивския университет във връзка с прилагането на ЗРАСРБ.

След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове, анализ на тяхната значимост и съдържащи се в тях научни, научно-приложни и приложни приноси, намирам за основателно да дам своята **положителна** оценка и **да препоръчам** на Научното жури да изготви доклад-предложение до Факултетния съвет на Философско-Исторически факултет за избор на **Добринка Драгиева Парушева** на академичната длъжност „професор“ в ПУ „Паисий Хилендарски“ по: област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата (Науки за културата – Историческа антропология на политическата култура).

27.09.2023 г.

Рецензент: .....

Проф.д-р Райна Гаврилова

..